

DOI 10.18372/2786-5495.1.20614

УДК 159.9:378.147:316.77

Тягур Любомира

доктор філософії з психології,

доцент кафедри психології та особистісного розвитку

Навчально-наукового інституту менеджменту і психології,

ДЗВО «Університет менеджменту освіти»,

м. Київ, Україна

lyubomira107@gmail.com

ДИСТАНЦІЙНА ОСВІТА ЯК ІНСТРУМЕНТ РОЗВИТКУ ІНТЕРКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ

***Анотація.** У статті розглянуто потенціал дистанційної освіти як ефективного засобу формування інтеркультурної компетентності в умовах глобалізованого суспільства. Зосереджено увагу на викликах, які супроводжують міжкультурну взаємодію в онлайн-середовищі, зокрема на емоційній дистанції, обмеженій рефлексії та нестачі практичних інструментів. Обґрунтовано доцільність впровадження Agile-підходу як адаптивної освітньої стратегії, що поєднує технологічну ефективність із психолого-педагогічними механізмами розвитку когнітивного, емоційного, поведінкового та рефлексивного компонентів міжкультурної компетентності. Запропоновано низку інноваційних інструментів (Mood Pulse, Story Points, Hero Story тощо), які сприяють активному залученню студентів, формуванню відповідальності та культурної чутливості. Стаття містить теоретичне узагальнення, емпіричні орієнтири та рекомендації для подальшого впровадження Agile-моделей у дистанційну освіту.*

***Ключові слова:** інтеркультурна компетентність, дистанційна освіта, Agile-підхід, міжкультурна взаємодія, психологічна готовність до соціального партнерства*

***Annotation.** The article explores the potential of distance education as an effective means of developing intercultural competence in a globalized society. It highlights the challenges inherent in intercultural interaction within online environments, particularly emotional distance, limited reflection, and the lack of practical tools. The relevance of implementing the Agile approach is substantiated as an adaptive educational strategy that combines technological efficiency with psychological and pedagogical mechanisms for developing the cognitive, emotional, behavioral, and reflective components of intercultural competence. A set of innovative tools is proposed (e.g., Mood Pulse, Story Points, Hero Story) that promote active student engagement, responsibility, and cultural sensitivity. The article provides theoretical generalizations, empirical guidelines, and recommendations for further implementation of Agile-based models in distance education.*

***Key words:** intercultural competence, distance education, Agile approach, intercultural interaction, psychological readiness for social partnership*

Актуальність теми. У сучасному світі, який дедалі більше визначається процесами глобалізації, міжкультурна взаємодія стає не просто бажаною навичкою, а ключовим елементом професійної та соціальної компетентності. Зростає необхідність ефективного спілкування, співпраці й партнерства між представниками різних культур, етносів, традицій і мовних середовищ. Це стосується не лише міжнародних відносин, але й внутрішнього соціального середовища країн із багатокультурним населенням. У таких умовах інтеркультурна компетентність розглядається як важлива складова загальної громадянської та професійної готовності людини до життя у відкритому й різноманітному світі.

Паралельно з цим, дистанційна освіта набула безпрецедентного поширення, особливо після пандемії COVID-19. Онлайн-навчання стало не лише вимушеною альтернативою очному формату, а й сталим елементом сучасної освітньої екосистеми, що відкриває нові можливості для доступу до

знань, гнучкості навчальних програм і глобалізації освітнього процесу. У дистанційному середовищі студенти з різних країн, соціальних контекстів і культур можуть взаємодіяти без бар'єрів часу й простору.

Водночас формування інтеркультурної компетентності в онлайн-середовищі стикається з низкою викликів. По-перше, віртуальний формат обмежує безпосередній емоційний контакт, що ускладнює розвиток емпатії, довіри та рефлексії щодо культурних відмінностей. По-друге, дистанційні курси часто зосереджені на передачі знань, але не створюють умов для реального міжкультурного діалогу або практичної взаємодії. По-третє, бракує ефективних методик та інструментів, які б системно розвивали інтеркультурну чутливість, відкритість до «іншого» та здатність співпрацювати в культурно різноманітних командах.

У цьому контексті актуальним постає запит на інноваційні педагогічні підходи, які б поєднували гнучкість дистанційного навчання з глибокими психологічними механізмами особистісного розвитку. Саме таким підходом є Agile-модель, яка здатна забезпечити не лише адаптивність і ефективність навчального процесу, а й стати «платформою» для формування міжкультурної готовності через ціннісну залученість, командну роботу, рефлексію та емоційну підтримку. Упровадження Agile в дистанційне освітнє середовище відкриває нові горизонти для цілеспрямованого розвитку інтеркультурної компетентності в онлайн-форматі.

Сутність інтеркультурної компетентності як поступового розвитку здатності до ефективної взаємодії з представниками інших культур було ґрунтовно осмислено у роботах М. Беннета. Його модель розвитку міжкультурної чутливості (DMIS) стала методологічною основою багатьох сучасних навчальних програм, орієнтованих на подолання етноцентризму та досягнення рівня етнорелятивізму в особистісному досвіді [1]. Подальше емпіричне уточнення цього поняття запропонувала Дарла Дірдорфф, яка сформувала операційне визначення інтеркультурної компетентності на основі досліджень у понад двадцяти країнах. У її моделі компетентність охоплює

мотиваційно-ціннісну складову, знання, навички та поведінкові результати, які разом визначають успішність міжкультурної взаємодії [2].

Значний внесок у розвиток теорії інтеркультурної освіти зробив також М. Байрам, який, поєднавши мовну та культурну підготовку, запропонував модель Intercultural Communicative Competence (ICC), що інтегрує міжкультурну компетентність у процес викладання іноземних мов [3]. А. Фантини зосередився на педагогічному аспекті, наголошуючи, що справжнє міжкультурне розуміння формується не лише через мовну практику, а й через досвід співжиття у культурному різноманітті [4].

Окрема увага в сучасних дослідженнях приділяється питанню формування інтеркультурної компетентності в умовах дистанційної освіти. Зокрема, М. Гаук та Б. Л. Янгс аналізують можливості телеколаборації – віртуального обміну між студентами з різних країн – як інструменту набуття міжкультурного досвіду у цифровому форматі [5]. Подібні підходи підтримує Р. О’Дауд, який системно вивчає потенціал віртуальних міжкультурних програм (Virtual Exchange) в контексті дистанційної та вищої освіти [6].

Таким чином, можна констатувати, що інтеркультурна компетентність як така вже має ґрунтовне наукове опрацювання, у тому числі в контексті дистанційної освіти. Водночас, питання інтеграції Agile-підходу як цілісної освітньої стратегії з метою розвитку інтеркультурної чутливості потребує подальших теоретичних узагальнень та емпіричних досліджень. Саме в цьому напрямі лежить наукова новизна запропонованого дослідження.

Метою дослідження є обґрунтування потенціалу Agile-підходу як ефективного інструменту розвитку інтеркультурної компетентності в умовах дистанційної освіти, а також аналіз його психологічних та педагогічних механізмів, які сприяють формуванню ціннісної залученості, міжкультурного діалогу, рефлексії та готовності до взаємодії у мультикультурному середовищі.

Результати дослідження (виклад основного матеріалу). Виклики дистанційного навчання, пов’язані з емоційною дистанцією та культурними бар’єрами, можуть бути подолані через впровадження інноваційних гнучких

підходів, орієнтованих на активне залучення студентів, постійну комунікацію й розвиток навичок культурного співіснування. У цьому контексті перспективним вбачається використання Agile-моделі як методології дистанційного навчання, яка дозволяє поєднати технологічну ефективність із глибокими психологічними механізмами розвитку міжособистісної та міжкультурної взаємодії.

В умовах цифрової трансформації освіти дедалі актуальнішим стає пошук таких підходів до організації навчального процесу, які забезпечували б не лише гнучкість і адаптивність, але й підтримку психологічного добробуту здобувачів освіти, розвиток рефлексивних і міжособистісних навичок. Однією з перспективних освітніх методологій є Agile-підхід, що походить з галузі управління IT-проектами, проте останніми роками активно адаптується до потреб формальної та неформальної освіти.

Agile (з англ. – гнучкий) передбачає організацію роботи в коротких ітеративних циклах (спринтах), у межах яких команда виконує конкретний обсяг завдань із чітко визначеною метою, термінами та критеріями якості. Методологія Scrum як один із найпоширеніших фреймворків Agile включає структуровані фази: планування (Sprint Planning), щоденні міні-наради (Daily Scrum), огляд результатів (Sprint Review) та підсумкову рефлексію (Sprint Retrospective) [7]. Такі етапи дозволяють ефективно керувати навчальним процесом, створюючи умови для поступового засвоєння знань, формування командної взаємодії та розвитку навичок саморефлексії.

Інтеграція Agile у навчальні середовища не обмежується організаційними принципами, а охоплює глибокі психологічні засади. У межах розробленої моделі психологічної готовності фахівців соціономічної сфери до партнерства нами було запропоновано включення восьми психологічних підходів: аксіологічного, особистісно-орієнтованого, мотиваційного, когнітивного, емоційно-регулятивного, рефлексивного, соціально-контекстуального та гуманістичного.

Практична реалізація згаданих психологічних засад відбувається через застосування таких інструментів, як StoryPoints (Оцінювання завдань у балах) – механізм, що дозволяє учасникам оцінити складність завдань і власні ресурси для їх виконання, формуючи усвідомлену відповідальність; MoodPulse (пульс настрою) – короткі емоційні опитування на початку кожного робочого дня, які дають змогу своєчасно виявляти емоційне напруження та запобігати вигоранню; Narrative Retrospective (оповідна рефлексія) – фасилітовані рефлексивні сесії, на яких обговорюються не лише результати діяльності, а й особисті переживання, труднощі, висновки; HeroStory (історія героя) – формат презентації власного внеску у спільну справу, що підвищує відчуття цінності себе як суб'єкта змін.

Розвиток інтеркультурної компетентності (ІК) у дистанційному форматі потребує не лише передачі знань про культурне різноманіття, а й створення навчального простору, в якому студенти з різних соціокультурних контекстів мають змогу взаємодіяти, рефлексувати, емоційно залучатися і формувати спільні цінності. У цьому контексті методологія Agile пропонує не лише гнучку структуру організації освітнього процесу, а й психолого-педагогічні механізми, які безпосередньо відповідають ключовим компонентам міжкультурної компетентності.

Згідно з класичними моделями [2; 3] інтеркультурна компетентність включає когнітивний, афективний, поведінковий і рефлексивний компоненти. Методологія Agile має внутрішню структурну відповідність цим компонентам, що дозволяє цілеспрямовано використовувати її в освітньому процесі:

Успішне впровадження Agile у міжкультурну підготовку студентів може відбуватися в різних організаційних формах дистанційного навчання: онлайн-курси з Agile-структурою, де навчання організоване в спринтах (наприклад, «культурні тижні»), кожен із яких завершується рефлексією та представленням результатів; міжкультурні навчальні спринти – короткострокові проекти, у яких студенти з різних країн працюють у командах над спільним завданням, пов'язаним з соціальною або культурною темою.

Таким чином, Agile-підхід має високий потенціал як інструмент цілеспрямованого розвитку інтеркультурної компетентності. Його ефективність зумовлена поєднанням чіткої структури, гнучкої адаптивності, емоційної підтримки та залученості учасників у реальні соціальні взаємодії. У впровадженні такої моделі важливу роль відіграє фасилітація, а також орієнтація не лише на когнітивні, але й на ціннісні, поведінкові та рефлексивні результати навчання.

Попри потенціал Agile як інструменту формування інтеркультурної компетентності, емпіричних досліджень, присвячених його системному застосуванню в освітньому контексті, залишається обмаль. Нагальною є потреба в пілотних експериментах з упровадження Agile-структур у дистанційні курси; розробці індикаторів ефективності розвитку міжкультурної компетентності в Agile-моделях; порівняльному аналізу між традиційними та гнучкими підходами у викладанні соціогуманітарних дисциплін.

Подальші дослідження можуть бути спрямовані також на локалізацію Agile-моделі для потреб конкретних освітніх систем (зокрема в умовах українських ЗВО), а також вивчення її впливу на академічну мотивацію та емоційний добробут студентів.

Висновки. У результаті здійсненого дослідження було теоретично обґрунтовано доцільність використання Agile-підходу як інструменту розвитку інтеркультурної компетентності в умовах дистанційного навчання. Сучасні освітні реалії вимагають нових моделей навчання, які здатні не лише транслювати знання, а й створювати психологічно безпечне, ціннісно вмотивоване, міжособистісно збагачене середовище для взаємодії у мультикультурному контексті.

Agile-підхід, як показано в статті, має чітку внутрішню відповідність ключовим компонентам інтеркультурної компетентності – когнітивному, афективному, поведінковому та рефлексивному. Його структурні елементи – спринти, планування, ретроспектива, постійний зворотний зв'язок – забезпечують поступовий розвиток здатності до співпраці, емпатії, критичного

мислення та прийняття культурного різноманіття. Крім того, вбудовані інструменти (наприклад, MoodPulse, HeroStory, Stakeholder Map) активують глибинні психологічні процеси самоусвідомлення, мотивації та соціальної взаємодії.

На відміну від традиційних моделей дистанційного навчання, що часто базуються на пасивному споживанні інформації, Agile пропонує активну, залучену форму навчання, де студенти стають співавторами знань, співтворцями навчального середовища та учасниками міжкультурного діалогу. Таким чином, дистанційна освіта набуває не лише освітнього, а й інтеграційного, соціального і культурного виміру.

У перспективі подальшого розвитку теми доцільним вбачається експериментальне впровадження Agile-моделей у вищих навчальних закладах, а також емпіричне дослідження їхнього впливу на рівень сформованості готовності до партнерства, зокрема й інтеркультурної компетентності. Такі підходи можуть суттєво підвищити якість дистанційної освіти, зробивши її дієвим інструментом культурного порозуміння та демократичного співіснування у різноманітних спільнотах.

Список використаних джерел

1. Bennett, M. J., & Hammer, M. Developmental model of intercultural sensitivity. *The international encyclopedia of intercultural communication*, 2017, 1(10).
2. Deardorff D. K. The identification and assessment of intercultural competence as a student outcome of internationalization // *Journal of Studies in International Education*. 2006. Vol. 10(3), pp. 241–266.
3. Byram M. *Teaching and Assessing Intercultural Communicative Competence*. Clevedon: Multilingual Matters, 1997.
4. Fantini, A. E. A survey of intercultural communication courses. *International Journal of Intercultural Relations*, 1997. 21(1), 125-148.

5. Hauck M., Youngs B. L. Telecollaboration in language learning: A challenge for teachers // *Language Learning & Technology*. 2008. Vol. 12(2), pp. 1–12.

6. O'Dowd, R., & Lewis, T. (Eds.). *Online intercultural exchange: Policy, pedagogy, practice*. Routledge. 2016.

7. Salza, P., Musmarra, P., Ferrucci, F. Agile Methodologies in Education: A Review. In: Parsons, D., MacCallum, K. (eds) *Agile and Lean Concepts for Teaching and Learning*. Springer, Singapore. 2019. https://doi.org/10.1007/978-981-13-2751-3_2